

KUIDAS MUUTA LÜPSIPLATSIL KÄIMINE STRESSIVABAKS

Vabapidamisega lautades sunnitakse lehma kaks kuni kolm korda päevas minema oma "koduaedikust" lüpsiplatsile. Alati sama rutiini järgides ja loomade loomulikke eelistusi ära kasutades on võimalik muuta see tegevus nii loomadele kui ka inimestele suhteliselt stressivabaks.

Igal loomal on oma mugavustsoon, milles loom tunneb ennast turvaliselt. Kui inimene ületab selle piiri, hakkab loom instinktiivselt inimesest eemale liikuma. Erutunud looma mugavustsoon on alati suurem kui rahulik loomal.

Kui inimene siseneb sellesse turva- või mugavustsooni, reageerivad loomad vastavalt sellele, millisest suunast või nurga all või kui kiiresti inimene läheneb või milline on liikumise ajastatus, ehk siis vastavalt sellele, kas loom näeb inimest või on inimese lähenemine ootamatu.

Aedikusse tuleb siseneda aeglaselt ja rahulikult, et loomadel oleks aega ajajat märgata ja aru saada, et tegemist ei ole ohuga. Rääkimine aitab loomadel talitajat lihtsamini ära tunda; tuttava inimese juuresolekul on loomad rahulikud kui võõra lähenemisel.

Lehmad kuulevad väga kõrgeid ja madalaid helisid paremini kui inimesed. Mitmed uurimistööd on näidanud, et veised reageerivad inimese karjumisele ja hõigetele samamoodi, nagu oleks neid löödud või terava esemega torgatud. Vali muusika, kisa, kolistamine ja vilistamine tekitavad loomades samasugust hirmu ja segadust kui neile valu tekitamine. Seega ei saa valjud helid asendada loomaajaja tegevust ega õiget paiknemist loomade suhtes.

Veistel on nägemisnurk väga lai ja nn pime ala on neil vaid otse enda taga. Seepärast on oluline valida loomale lähenemisel selline nurk, kus ta teid kindlasti märkab. Loomadele lähenemine otse tagant muudab nad närviliseks, sest nii ei näe nad lähenejat.

Ajamisel tuleks püsida loomade mugavustsooni piiril, arvestades sellega, et loomadele lähenedes liiguvad nad teist eemale, neist eemaldudes aga aeglustavad liikumist või peatuvad. Kui loomad liiguvad õiges suunas õige kiirusega, siis tasuks püsida veidi kaugemal ja läheneda alles siis, kui liikumine aeglustub.

Piiratud alal loomi ajades tasub arvestada, et loomad on erutunud ja nende turvatsoon on suurem. Juhul, kui inimene asub loomale liiga ligidal, tunneb loom end nurkaaetuna, satub paanikasse ja üritab igal juhul põgeneda. Sellisel juhul tuleb kiiresti väljuda looma turvatsoonist ja lasta tal rahuneda. Üksiku looma ajamisel peaks ajaja paiknema looma õlajoonest tagapool. Õlajoonest eespool seismine sunnib looma ajajast eemale pöörama või taganema. Kui ajaja jääb looma nägemisraadiusest välja ehk otse looma taha, üritab loom ümber pöörata, et näha ajajat. Karja suunamiseks tuleb suunata juhtloomi. Kuna kari üritab püsida koos, siis liigub kogu kari sinna, kuhu juhtloom(ad) liigub(vad).

Loomi ajades tasub meeles pidada veiste käitumise teisi iseärasusi: nad on uudishimulikud ja uurivad alati uusi esemeid, mis satuvad nende liikumisteele, neile meeldib liikuda valguse suunas, kuid neile ei meeldi pimedad alad ega eredad valguslaigud. Lisaks sellele ei meeldi neile liikuda ümber teravnurkade.

Looma käitumine näitab täpselt, kas ajaja tegutses õigesti või mitte ja kui loom ei liigu soovitud suunas, peaks ajaja taganema ning alustama ajamist uuesti, muutes loomale lähenemise nurka ja kiirust.

Ohutu loomade ajamine lüpsiplatsile

Aedikusse sisenemise ajastusest ja ajaja tegutsemisest sõltuvad nii ajaja ohutus kui ka tema töö efektiivsus. Aedikusse sisenedes tuleb vältida loomade ehmatamist. Lehmade grupi ajamisel tuleks meeles pidada, et tegevuse eesmärgiks on sundida loomi liikuma aedikust välja lüpsiplatsi suunas. Vältida tuleks tegureid (näiteks aedikule jäetud jope), mis loomi hirmutavad ja tekitavad neis soovi valida muu liikumissuund.

Veistel on harjumus liikuda kaares ümber "segaja". See võimaldab neil pidevalt objekti jälgida nii sellest möödudes kui eemaldudes. Veised eelistavad ka pigem järgnemist teistele kui üksikult liikumist. Neid kahte aspekti tasub arvestada, kui soovitakse aedikut loomadest tühjendada.

Loomi õigesti ajades on esimesena liikuma hakanud loomad teistele "eeskujuks" ja ka viimased loomad suunduvad esimestele järele.

Lüpsiplatsi kohtade täitmine

Loomade ootealalt lüpsiplatsile ajamine on oluliselt lihtsam, kui nad ootealale jõudes on rahulikud ja liiguvad soovitud suunas.

Ajaja eesmärk on täita lüpsikohad kiiresti ilma loomades liigset stressi tekitamata. Kui lüpsigruppi satuvad hiljuti poeginud lehmad, eriti aga esimest laktatsiooni alustanud loomad, kes alles õpivad lüpsiplatsil käimist, siis nende mõjutamiseks tuleb olla loomadele lähemal ja nende suunamiseks võtta rohkem aega.

Mida stressivabam on loomade platsikäimisega harjutamine, seda rutem nad rutiini selgeks õpivad ja seda vähem aega ja energiat kulub nende ajamisele kogu ülejäänud laktatsiooni jooksul.

Paljud lüpsiplatside ootealad on loomade ajamise lihtsustamiseks varustatud niinimetatud koertega ehk ajamisväravatega. Sellised "koerad" on hea näide abivahenditest, millest on kasu vaid juhul, kui neid kasutatakse õigesti. "Koerte" kasutamine aitab ajajal hoida loomi ootealal grupis, kuid kunagi ei tohi neid kasutada loomade tõukamiseks.

Lüpsiplatsile loomi ajades ei tohi ajaja neid liiga aktiivselt taga sundida, sest sellisel juhul loomad lihtsalt pööravad ennast lüpsiplatsi sissekäigu juures ringi ja suunduvad tagasi ajamisvärava juurde. Lehmade ajamine lüpsiplatsilt tagasi aedikusse on lihtsam, kui lüpsiplatsile ajamine ja lüps on toimunud stressivabalt. Lehmad suunduvad meelsamini aedikusse tagasi ka juhul, kui nad on harjunud kohe pärast lüpsi saama värsket sööta ja vett.

Kui veiseid koheldakse rahulikult ja kindlalt, õpivad nad kiiresti selgeks, mida inimene neilt ootab ja nendega on kord-korralt lihtsam töötada. Tasub ka meeles pidada, et nii nagu positiivsed kogemused, jäävad veistele hästi meelde ka negatiivsed üleelamised (valu, hirm). Seda on lihtne kontrollida, kui jälgida, kuidas loomad reageerivad erinevate talitajate või teiste farmitöölise lähenemisele.

Iga lehma käitumine sõltub tema elu jooksul saadud positiivsetest ja negatiivsetest kogemustest suhtlemisel inimesega, ehk teisiti öeldes on iga lehm oma talitaja nägu.

Infolehe koostamisel on kasutatud ajakirjas "Hoard`s Dairyman" avaldatud materjale